
Ivan Štuhec

Odgovor dr. Antona Korošca na socialne okrožnice na podlagi nekaterih njegovih spisov

---

Dr. Anton Korošec je vstopil v bogoslovje leto za tem, ko je izšla socialna okrožnica Leona XIII., »Rerum novarum«. Na podlagi njegovega kasnejšega družbenega angažiranja bi smeli sklepati, da je mladega študenta teologije socialna problematika še posebej zanimala. Naša pričakovanja bi utegnila izpolniti revija Lipica, ki so jo izdajali mariborski bogoslovci. Prav ob prihodu Korošca v bogoslovje je ta revija ponovno zaživela v okviru obnovljenega literarnega društva, v katerem so bili najbolj dejavni člani Frančišek Kovačič, Ivan Kolarič, Alojz Kokelj in Anton Korošec.¹ V XXI. letniku revije je Korošec sodeloval s štirimi proznimi prispevki: »Iz življenja ogrskih Slovencev«, »Spomina vreden mož«, »Svoboda za časa francoske revolucije« in »Ob Vrbskem jezeru«.

V pripovedi »Iz življenja ogrskih Slovencev«, mišljeni so Prekmurci in to iz Tišine, se Korošec v prijetnem pripovednem stilu loteva socialnega vprašanja obubožanega prekmurskega kmeta, ki ga izžemata madžarski in židovski trgovec. Opisuje pravi mali vaški punt, ki ga vaščani zanetijo po nedeljski maši pred cerkvijo. Vzrok je bila duhovnikova pridiga, v kateri jih je nagovoril zelo socialno angažirano. Opozoril jih je namreč, da ni prav, ko so v gospodarskih stvareh nepremišljeni, kajti vsem Prekmurcem grozi zaradi tega gmotni propad. Ljudje so takoj odkrili krivca za to stanje, in sicer domačega Žida, s katerim želijo pred cerkvijo tudi fizično obračunati, kar pa prepreči župnik in Žida posvari, naj z njegovimi farani v prihodnosti ravna bolj pravično.

V tej socialni pripovedi se jasno kaže Koroščev socialni čut za malega človeka in globoko poznavanje njegove duše ter značaja, ki je agresiven in vzkipljiv, ko se mu dela krivica. Da bi kultiviral to ljudsko dušo in hkrati zadostil pravičnosti, postavi v središče napetosti duhovnika, ki izvršuje poslanstvo Cerkve, katere skrb ni samo večna sreča faranov, ampak tudi skrb za njihovo življenje na tem svetu. Duhovnikova vloga je tako izrazito etična. Na eni strani opozarja na krivice, ko jasno posvari izkoriščevalca, naj ne povzroča krivic. Duhovnik kot predstavnik Cerkve tako zavzema tisto mesto v konfliktni družbeni situaciji, kakršno lahko odkrijemo tako v »Rerum novarum«, kakor tudi v drugih socialnih dokumentih Cerkve, ki govorijo o njeni družbeni vlogi. Cerkev je zagovornica mirnega reševanja socialnih konfliktov in hkrati kritični opazovalec in razkrinkovalec socialnih razlik.

Tudi v pripovedi »Spomina vreden mož« se Korošec pokaže kot natančen opazovalec vaškega, preprostega kmečkega življenja. Njegova duša diha z domačimi ljudmi, kraji in običaji, a tudi s težavami in problemi malega človeka.

---

¹ Prim., Janežič S., Literarno delo v mariborskem bogoslovju do druge svetovne vojne (1895–1941), Zbornik ob 130-letnici visokega šolstva v Mariboru. Še ni izšlo.

V pripovedi »Svoboda za časa francoske revolucije« pa se Korošec na karikiran način loti pridobitev francoske revolucije, in sicer predvsem državljanske svobode; preprost vaščan jo sredi Pariza doživlja kot omejevanje vseh svojih sanj o tem, kako bo lahko užival v velikem in svobodnem mestu. Republikanska svoboda je predstavljena kot omejevanje človekovega načina življenja, gospodarjenja, izražanja mnenj, veroizpovedi, skratka omejevanje vseh temeljnih človekovih pravic, kot bi dejali danes. Ustava določa, kaj je republikanska svoboda in kaj ni. Kdor se upira ustavi, se izreka zoper republikansko državo in njene pridobitve ter mora računati s temu primernimi posledicami. Svoboda, enakost, bratstvo so tako sprevržene v pravo nasprotje. Posebej pa se to pokaže ob vprašanju veroizpovedi, saj so bili prav katoličani prve žrtve francoske revolucije. Korošec na silno preprost in slikovit način predstavi kršenje človekovih pravic, kakršno poznamo iz zgodovine totalitarnih režimov tega stoletja, ki so se inspirirali pri francoski revoluciji, katera je v imenu svobode zatirala drugače misleče.

V svoji zadnji pripovedi, objavljeni v XXI. letniku Lipice, Korošec razkrije v zgodbi o mladem slovenskem študentu, ki ob Vrbskem jezeru podoživlja usodo svojega malega naroda, a se ne da ugnati močnim sosedom, ki gradijo na moči in denarju, svojo narodno zavest, slovenski ponos in značajnost. V romantično in idilično zgodbo zavito Koroščevo narodnostno čustvovanje nam razkriva njegovo mladostno zagnanost za slovensko stvar. Živi v upanju, da bo njegov narod kljub majhnosti prav s poštenimi in pokončnimi značaji zmožgal vse tisto, kar zmorejo drugi narodi zaradi svoje številčnosti, politične in gospodarske moči. Prav v tej pripovedi je največ narodnostnega zanosa in romantičnega idealizma, ki preveva dvajsetletnega bogoslovca v Mariboru. Lahko bi rekli, da je Korošec že v prvem letniku bogoslovja zavzel stališča, ki so ga spremljala skozi vse življenje. Postavil se je na stran socialno ogroženega človeka, opredelil mesto Cerkve v družbenih vprašanjih, se opredelil do francoske revolucije in izpovedal svojo narodno identiteto v odnosu do germanskega in madžarskega sveta.

Letnik XXI. mariborske Lipice vsebuje tudi več člankov, ki so bili posvečeni papežu Leonu XIII. ob njegovi petdesetletnici škofovanja, med avtorji teh člankov pa zaman iščemo Antona Korošca. V XXII. letniku Korošec sodeluje s člankom »V krščanstvu je rešitev«, ki ga takole začinja: »V celi človeški družbi se opazuje dandanes velika nezadovoljnost z obstoječimi razmerami. Kamorkoli se ozremo, povsod vlada nekako nemirno gibanje in šumenje. Različne ideje si ustvarjajo različne tokove. Duhovi se ločujejo in zbirajo. Na vseh straneh se vrše priprave na hud, odločilen boj. Oborožujeta se vera in nevera, vladar in podložnik, bogatin in siromak. Človeštvu se bližajo viharni časi. Pogumni nazorji, ki so se z novim vekom začeli širiti med narodi, rodijo svoj sad.«² Vzrok za takšno stanje vidi Korošec v novoveški suverenosti človeka, ki je zavrgel tako cerkveno kot božjo avtoriteto. Na podlagi tega je bila izpeljana francoska revolucija s svojo znamenito formulo »liberté, égalité, fraternité«, ki so ji ljudje prehitro nasledli. Njena posledica je zapuščanje krščanskih čednosti in kreposti

² Korošec A., V krščanstvu je rešitev, Lipica XXII (1894), str. 55. Korošec je podpisan z Ant. Pad. Korošec.

»in kjer je imela nekdaj poštenost, pravica, nrvnost in ljubezen do bližnjega svoj blagonosni delokrog, tam pustoši sedaj neznačajnost, krivica, nenrvnost in sovraštvo«, pravi Korošec in to dokazuje z nekaterimi primeri.³ Kot prvega navaja interpelacijo krščansko-socialnih poslancev v dunajskem parlamentu 10. novembra 1892, ki so zahtevali ostre ukrepe zoper skupino Židov. Ti so bili zapleteni v umazane posle trgovine z dekleti. Korošec je od parlamenta pričakoval ostre pravno-kazenske ukrepe v odnosu do storilcev, poslanci pa so se zgražali nad Schlesingerjem in njegovo skupino, da o tako grdih stvareh govorijo v parlamentu. Za razliko od sodobnih pravnih norm je srednji vek poznal večjo poštenost in pravičnost, ker se je kršitelja bolj strogo kaznovalo. Korošec je tako kritičen tudi do celotnega kazenskega prava in njegovih sredstev, ki so premila, da bi se lahko vzdrževal pošten in pravičen družbeni red. To podkrepi tudi s statističnimi podatki za nemški svet, in navaja da je bilo v Berlinu v letu 1891 40.905 mladoletnih prestopnikov. Po njegovem mišljenju je za takšno stanje sodgovorna premila vzgoja otrok, saj se otrok ne vzgaja več v smislu jasnosti, kaj je in kaj ni greh ter da bo za svoje grehe kaznovan.

Kakor kazenska zakonodaja ni dovolj stroga, tako je vse narobe tudi na nrvnem področju. To se najbolj kaže na primeru številnih otrok najdenčkov, ki jih je samo na Dunaju vsako leto 40.000 tisoč.⁴ Tudi Cerkev nima moči, da bi vsem takšnim in podobnim pojavom naredila konec, saj je vse javno mnjenje v prid sodobnemu svobodnjaštvu na vseh področjih življenja. Korošec tako ugotavlja, »da je človeštvo duševno propadlo«, s tem pa tudi gmotno.⁵

Vse te zablode se širijo tudi med kmečko prebivalstvo, ki hrepeni po mestnem življenju, svojo zemljo pa prepušča tujim ljudem. Še slabše pa je seveda v mestih, kjer se je družba razcepila na dva razreda, »ki si sovražno stojita drug drugemu nasproti: na jedni strani se nahaja primeroma majhno število prebogatih kapitalistov, na drugi strani pa brezštevilna množina stradajočega proletariata.«⁶ Zaradi tega svetu vsak dan bolj grozi spopad med izkoriščevalsko buržoazijo in bojevnikmi, ki jih vodi slepa strast brez vere in Boga. »Duševni in gmotni propad je torej znak sedanjega časa, a zajedno tudi vzrok nesreče in bede, ki se pojavlja med nami in vzrok nezadovoljnosti, ki je povsod razširjena.«⁷ Rešitev je v vrnitvi k Bogu in veri ter naukom, katerim se je človeštvo izneverilo. Njegova kritika francoske revolucije in njenih posledic v Evropi tako dobi alternativo reševanju družbenih problemov, v vrnitvi h krščanskim izhodiščem.

V četrtem letniku bogoslovja prispeva Korošec v XXIV. letnik Lipice še dva članka, in sicer: »Skrb za kmečki stan« in »Skrb za dobro ime«. V prvem je Korošec kritičen do vladnih organov, ki za vse bolj propadajoči kmečki stan nič ne storijo, hkrati pa imajo polna usta lepih besed o tem najbolj zanesljivem stanu družbenega reda. Kmečki stan je preobložen z davki, tako da mora na leto nad 10.000 kmetov v polovici

³ Korošec A., p. t., str. 57.

⁴ Korošec A., p. t., str. 63.

⁵ Korošec A., p. t., str. 71.

⁶ Korošec A., p. t., str. 72. Podobno ugotavlja Leon XII), v svoji okrožnici *Rerum novarum*: »V rokah maloštevilnih ljudi se kopiči bogastvo, množica pa trpi revščino« (Rn 2).

⁷ Korošec A., p. tp., str. 73.

avstroogrškega cesarstva zapustiti svoje kmetije in poiskati delo v mestih. Med tem pa na kapital niso naloženi posebni davki. Kmet je dalje ogrožen zaradi konkurence in tekmovanja s tujim trgov. Za izdelke iz tujine ni predpisana nikakršna carina in tako se tuji kapital okorišča na račun domačega kmeta. Korošec meni, da kmeta »logika dejstev sili, da se zakopava vedno globlje v dolgove, da razkosava svoje zemljišče in da nazadnje vzame tudi slovo od rojstne hiše ter hiti za ubežno srečo v tujino«. ⁸

Naslednji vzrok za kmetovo stanje je tudi veljavno dedno pravo, ki od dediča terja nujno zadolžitev, če želi ohraniti posest skupaj in sodediče izplačati. Sicer pa je vse to sodobni materialistični dobi po volji, ker tako naraščajo »delavske sile, ki jih potrebujejo proti majhni odškodnini v tvornicah za svoje stroje«. ⁹

Na koncu se Korošec vpraša, ali torej kmečkemu stanu še kdo lahko pomaga in odgovarja: »Vsakdo, kdor želi, da se ohranijo cerkvi zdrave krščanske družine, da se ohrani na svoji zemlji slovenski rod in našim cesarjem najzvestejši državljan.« ¹⁰ Tu se nam Korošec predstavi kot kritik gospodarske politike v monarhiji, ne da bi monarhijo kot družbeni model postavljaj pod vprašaj. Prihajajočo industrijsko revolucije bi želel ustaviti z drugačno politiko do družinskega posestva. Družina je zanj, poleg človeka kot posameznika temelj za urejanje družbenih odnosov. Tako se nam Korošec tudi v tem primeru kaže kot zvest idejni pristaš cerkvenega nauka o družbi.

V prispevku o spoštovanju dobrega imena pa Korošec razpravlja izrazito moralno-teološko, in sicer na podlagi stališč, ki jih je zagovarjal jezuit August Lehmkuhl, v Koroščevelem času eden izmed tistih teologov, ki so moralno teologijo gradili na krepostih in ne po vzoru Tomaža Akvinskega. Lehmkuhl je bil znan zagovornik uveljavljanja katoliškega socialnega nauka in tako je razumljivo, da je Korošec segal po njem. Ta Koroščev članek pa seveda za naš zorni kot nima posebnega pomena.

V naslednjem letniku Lipice Koroščevega imena ne najdemo več med avtorji prispevkov, čeprav je cela vrsta člankov posvečena prav socialnemu vprašanju. Korošec je v šolskem letu 1896/97 že kaplanoval in tako je razumljivo, da za Lipico ni več imel časa.

A. Korošec se je ob koncu svojih bogoslovnih študij izoblikoval v osebnost, ki je izrazito nagnjena k reševanju družbenih vprašanj, ki ima posluš za socialne probleme, ki spremlja politično dogajanje v državi in se do njega na podlagi krščanskih izhodišč za presojanje družbenih razmer kritično opredeljuje. Nesporni sta njegova visoka narodna zavest in pripadnost katoliški Cerkvi.

Čeprav je bil Korošec urednik številnih časopisov, ga je v njih težko odkriti kot avtorja člankov, saj so v večini brez podpisa. Morda bi avtorstvo člankov pojasnila posebna, natančna študija, ki bi si pomagala z arhivskimi podatki časopisnih hiš, pri katerih je Korošec sodeloval, v kolikor seveda niso arhivi uničeni. Več sreče pa imamo pri reviji »Socialna misel«, ¹¹ kjer najdemo nekaj Koroščevih zapisov, ki nam lahko

⁸ Korošec A., Lipica XXIV (1895/96), str. 60.

⁹ Korošec A., p. t., str. 62.

¹⁰ Korošec A., p. t., str. 64.

¹¹ Revija Socialna misel je izhajala v Ljubljani od 1922 do 1927. To je bil mesečnik s podnaslovom »mesečnik za politično, kulturno, socialno in gospodarsko življenje«.

pomagajo pri osvetljevanju Koroščeve socialne misli. Drugi letnik Socialne misli nam tako prinaša v slavnostni številki članke, ki so namenjeni V. slovenskemu katoliškemu shodu. Korošec piše o odnosu med katolištvom in strankarskim življenjem. Najprej pohvali organizatorja, da ne enači katoliškega shoda s strankarskim shodom SLS in da tudi najbolj aktivnih politikov ne postavlja v ospredje shoda. Kajti SLS po mišljenju Korošca ni »cerkvena, ni verska stranka«, čeprav presoja »vsa vprašanja javnega življenja s stališča krščanskega svetovnega nazora«. ¹² V SLS je prostor za vse kristjane, ne samo za katoličane. Prav tako so tudi v drugih strankah dobri katoličani, »ki pa ne vidijo in ne spoznajo«, da program ali delovanje njihove stranke ni v skladu s krščanskim svetovnim nazorom. Katoliški shod ne sme biti ekskluziven, ampak mora ljudi zbirati in združevati, v skladu z nalogami Cerkve, ki mora biti odprta do vseh ljudi dobre volje. Korošec vidi celo vrsto različnih razlogov za to, da so ljudje v različnih strankah, vendar pa je mogoče iz njegovega prispevka razbrati prepričanje, da kristjan vendarle prej ali slej mora najti svoje mesto v tisti stranki, ki temelji na krščanskem svetovnem nazoru. Korošec se trudi, da bi našel nekaj skupnih elementov vseh pristašev strank, ne glede na to, kateri stranki pripadajo. Ugotavlja, da imajo vsi podobno gledanje »na krščansko življenje v družinah«, da so vsi prepričani o potrebnosti »krščanske vzgoje mladih« in da imajo podobne poglede na »dobrodelnost«. S posebnim zadovoljstvom ugotavlja, da je tudi v liberalnih krogih še veliko pozitivnih elementov družinskega življenja. Družina je in ostaja tudi zanj temelj »krščanske obnove sveta«, kar sta vedela in močno zagovarjala Leon XIII. in škof Ketteler, oba velika borca za obnovljeni družbeni red. Tukaj se Korošec direktno sklicuje na Leona XIII. in Ketterlerja, ki sta očeta socialnega nauka in z njim povezanega gibanja v katoliški Cerkvi konec prejšnjega stoletja.

Korošec dobro čuti dilemo kristjana in njegove strankarske pripadnosti. Skuša se izogniti identifikaciji verskega prepričanja in strankarske pripadnosti, vendar mu to v celoti ne uspe.

Kar zadeva vzgojo mladine Korošec ugotavlja, da večina pristašev vseh strank zagovarja potrebo po krščanski vzgoji mladine v šoli in zunaj nje. Razlog za to je lahko osebno versko prepričanje ali pa preprosto stališče, da druge, bolj učinkovite vzgojne etike pač ni.

Končno se loti tudi ekumenskega vprašanja v odnosu do pravoslavnih bratov. Pri tem ugotavlja, da je prav dobrodelnost tisti skupni temelj, na podlagi katerega se lahko zblížajo različne veroizpovedi.

V tretjem letniku »Socialne misli« najdemo Koroščev prispevek »Slovenski mladini«, ki ga je namenil mladinskim dnevom v Mariboru in v katerem opozarja na nevarnosti, ki se širijo po Sloveniji in ogrožajo mladi rod. »Zavest občestva je izmed nas izginila, samoljubje se je naselilo na njeno mesto. Cena poštenosti je padla, vse se klanja prelestnemu mamonu. Resnica se preganja, laž nastopa svoje kraljestvo. Sirote in ubožci so pozabljeni, vse drvi mimo njih za razkošjem in lastnim uživanjem. Vera v pravega Boga se odriva vstran, vsak hoče biti sam sebi bog in najvišje bitje. Vse polno

¹² Korošec A., Socialna misel II (1923), str. 148-149.

sovražnikov je vstalo med nami. Slovenski narod je ogrožen od njih.¹³ Mladi rod poziva, naj se vsemu temu upre in začne graditi novo veličastno zgradbo »poštenosti, resnice, ljubezni, usmiljenja, skupnosti, žive vere«.¹⁴

V istem letniku »Socialne misli« ima Korošec daljše razmišljanje o razvoju političnega življenja Slovencev na Štajerskem od 1848 do 1924, ko je članek napisal. Prikaže nam zanimiv prerez idejnih tokov, ki so oblikovali slovensko časopisno in revijalno življenje ter tako vplivali tudi na politične razmere. Za naš vidik obravnave ne najdemo kakšnih posebnih podatkov, pač pa je Korošec za bodočnost slovenske politike napovedal ideal, ki ga je videl v »jugoslovanski katoliški vzajemnosti«, zato je opozarjal na potrebo po večjem sodelovanju s Hrvati in tudi Srbi, kolikor je to potrebno. Njegova jugoslovanska orientacija je tukaj jasno izražena. Vendar pa Korošec jugoslovanstva ne zagovarja na račun slovenske samobitnosti in čim večje politične samostojnosti. To Korošec tudi jasno pove v V. letniku »Socialne misli«, ko piše o političnem programu Slovencev: »Od časa narodnega preroda do danes je želja slovenskega naroda po enotnem, skupnem, nerazdeljenem, samostojnem državno-pravnem življenju stopnjema napredovala. Danes je njemu ideal v državi Srbov, Hrvatov in Slovencev dobiti čim največjo državno-pravno samostojnost, naj se potem že imenuje avtonomija ali federacija. Prirodni nagon zdravega organizma po samostojnosti, zavest največje kulturnosti in prepričanje o svoji lastni gospodarski moči nagiba slovenski narod, da si sam oblikuje svojo usodo.«¹⁵

Korošec je tudi kritičen do državnega absolutizma, ki vlada v državi in ogroža svobodo družine, cerkve in naroda.

Ciril Žebot v knjigi »Nemilnljiva Slovenija« ugotavlja, da je Koroščevih spisov malo, zato se mu zdi toliko bolj pomembno, da navede t. i. Hvarske točke, ki so dejansko neke vrste Koroščev politični program, o katerem sta v času Koroščevega izgnanstva na Hvaru (poleti 1934) razpravljala skupaj s Casarjem.¹⁶ Ta Žebotov zapis obsega tri vidike: verskoobnovitveni, narodnoobrambni in družbenopolitični vidik. Korošec je zagovarjal tezo, da brez moralne in verske obnove ni mogoča rešitev gospodarskih in socialnih vprašanj. Primerna za uresničitev te naloge se mu zdi Katoliška akcija, ki je imela versko-moralno vlogo in ne družbeno-politične. Dalje se mu zdi potrebno vse temeljne družbene strukture kot so družina, šola, literarno delovanje in vse javno življenje prežeti z vero.

Z narodnega vidika je potrebno še posebej ob meji skrbeti za jezikovno čisto slovensko okolje. Preprečevati je treba razširjanje tujcev na slovenskem ozemlju in v gospodarstvu. Nosilci narodne in katoliške zavesti naj bodo družine.

Glede družbenopolitičnega koncepta pa je Korošec zagovarjal korporativni družbeni in gospodarski red, ki naj bi se navezal na »preizkušeno slovensko združništvo«.¹⁷ Korporativni družbeni red izhaja iz okrožnice Pija XI. »Quadragesimo anno«

¹³ Korošec A., Socialna misel III (1924), str. 129.

¹⁴ Korošec A., prav tam, str. 129.

¹⁵ Korošec A., Socialna misel V (1926), str. 4.

¹⁶ Žebot C., Nemilnljiva Slovenija, Ljubljana 1990, str. 73.

¹⁷ Žebot C., p. t., str. 75.

in ima za svoj cilj zagotoviti tako interes skupnosti kot svobodo človekove osebnosti. Tak družbeni red se ne bi smel izogibati »potrebni socializaciji«. To je pojem, ki ga v socialnih okrožnicah najdemo pri Janezu Pavlu II. Vse gospodarske panoge naj bodo narodno vodene. Kapitalistični in komunistični gospodarski red je potrebno zavračati in obsojati, kakor tudi vsako drugo totalitarno obliko, pa naj bo država komunistična ali fašistična. V obeh primerih se namreč dogaja, da je družbenim strukturam podrejenega tipa odvzeta njihova avtonomija in svoboda, se pravi, da se ne upošteva princip subsidiarnosti. Za Korošca sta cilj družbenega in gospodarskega reda socialna pravičnost in socialna ljubezen.¹⁸

Kljub sorazmerno majhnemu številu člankov, ki nam jih je zapustil Anton Korošec, lahko pridemo do njegovega družbenega psihograma. Zanimivo je dejstvo, da se nikjer direktno ne sklicuje na socialne okrožnice in da jih tudi ne citira, čeprav je iz njegovih stališč jasno, da jih pozna in da ima družbeni nauk Cerkev za svojo idejno podlago. V času po »Rerum novarum« ga zaposluje reševanje socialnega vprašanja po mirni in ne po revolucionarni poti. V času po papeževi okrožnici »Quadragesimo anno« pa jasno optira za korporativni družbeni red, ki je hotel vzpostaviti ravnotežje med posameznikom in kolektivom. Sam je bil dolga leta predsednik slovenskega in jugoslovanskega združenja, ki je po Krekovi zaslugi dejansko uresničevalo ideje korporativnega družbenega reda pri nas.

Seveda pa Korošec ni v prvi vrsti družbeni teoretik, ampak izrazit praktik in tudi pragmatik. Lahko sicer rečemo, da so ga vodile ideje družbenega nauka Cerkev in pa narodnostni interes znotraj danih političnih konstelacij, kar je od njega zahtevalo neprestana sklepanja kompromisov in prilagajanja. Zato pa je prav njegovo stališče do Jugoslavije in slovenske avtonomije težko enoumno razbrati. Na deklarativni ravni so mu slovenski interesi in čim večja slovenska samostojnost brez dvoma eno od glavnih vodil. Na praktično operativni ravni pa je to seveda veliko manj jasno, ker je moral upoštevati politične okoliščine, ki so določale manevrski prostor njemu in njegovi politiki v prid Slovenije. Tò pa je končno dilema, ki spremlja vsako politiko.

Literatura

Lipica, bogoslovni list v Mariboru, letniki XXI (1892–93); XXII (1894); XXIV (1895–96); XXV /1896–86).

Narodni gospodar 42 (1941) str. 1–2, posvečen Korošču.

Korošec dr. A., Katoliki in stranke, Socialna misel II (1923), str. 148–151.

Korošec dr. A., Slovenski mladini, Socialna misel IV (1924), str. 129.

Korošec dr. A., O političnem programu Slovencev; Nekaj evropske politike; Balkanska politika; Kriza parlamentarizma v: Socialna misel V (1926) str. 1, 49, 145, 265.

Korošec dr. A., Mladostna liturgična doživetja, Slovenčev koledar 1944, str. 46.

Brajevič Vinko, Ob smrti dr. Korošca, Zbornik – koledar Svobodne Slovenije, 1966, str. 223.

---

¹⁸ Žebot C., p. t., str. 74.

Dolar France, Odsotnost slovenske državne misli v prevratu 1918, Buenos Aires, 1971.

Grubišič Pavel, Dr. Korošec v internaciji; Tuzla – najtežji dnevi Koroščeve internacije v: Zbornik – koledar Svobodne Slovenije, 1966, str. 203–204.

Krek dr. Miha, Iz življenja in dela dr. Antona Korošca, Zbornik – koledar Svobodne Slovenije, 1961, str. 75–86.

Krošel Joško, Borba za konkordat in dr. Korošec, Zbornik – koledar Svobodne Slovenije, 1966, str. 181–201.

Krošel Joško, Dr. Korošec v Vrnjački banji, Zbornik – koledar Svobodne Slovenije, 1966, str. 205–209.

Krošel Joško, Spomini na dr. Korošca, Slovenčev koledar 1944, str. 47.

Krošel Joško, Tri zgodbice o dr. Antonu Korošču, Slovenčev koledar 1945, str. 61.

Marolt Marjan, Dr. Anton Korošec in kultura. Zbornik – koledar Svobodne Slovenije, 1966, str. 215–222.

Ivan ŠTUHEC

DIE ANTWORT VON DR. ANTON KOROŠEC AUF SOZIALE RUNDSCHREIBEN AUFGRUND

EINIGER SCHRIFTEN

Z u s a m m e n f a s s u n g

Die Studie behandelt Schriften von Dr. Anton Korošec, die er als junger Theologe in den Jahren von 1892 bis 1897 in LIPICA, ein Marburger Theologenblatt, veröffentlichte. Dies war die Zeit nach dem Erscheinen des ersten sozialen Rundschreibens von Papst Leo III., »Rerum novarum«. In der Zeitschrift »Socialna misel« (Sozialer Gedanke), die von 1922 bis 1927 erschien, geht es um Niederschriften von Korošec aus seinen schon reifen politischen Jahren. Dr. Anton Korošec zeigt sich aufgrund dieser relativ kargen Quellen als eine ausgeprägt gesellschaftlich engagierte Persönlichkeit, mit einem großen Maß an sozialem und politischem Gefühl. Sein Nationalbewußtsein ist unumstritten. Als Berufspolitiker bleibt er zwischen seinen politischen Idealen und konkreter politischer Praxis hängen, was das Schicksal eines jeden Politikers ist, der innerhalb der gegebenen Möglichkeiten mit den Mitteln der Rechtsordnung wirkt.

Seinen gesellschaftlichen Ansichten kann ein starker Einfluß der päpstlichen sozialen Rundschreiben entnommen werden, obwohl er sich kaum zu irgendwelchem Zeitpunkt explizite darauf beruft. Inwiefern aber seine Gesellschaftsvision der persönlichen Menschenwürde und der Familie als das Fundament jeder Gesellschaft entspringt, so ist der Einfluß sozialer Rundschreiben unumstritten. Dies gilt auch für seine Auffassung und Ansichten auf die Beziehung zwischen der Kirche und dem Staat, auf den Status des Christen in politischen Parteien, auf die Rolle des Staates, auf die Auffassung des Eigentums und der Arbeiter.